

Institut Biologii UMCS
Zakład Systematyki i Geografii Roślin

Maria WAWER

**Roślinność projektowanego rezerwatu Dębica
w województwie lubelskim**

Растительность планируемого заповедника Дембица в Люблинском воеводстве

Plants of the Planned Dębica Reserve, Lublin Voivodeship

WSTĘP

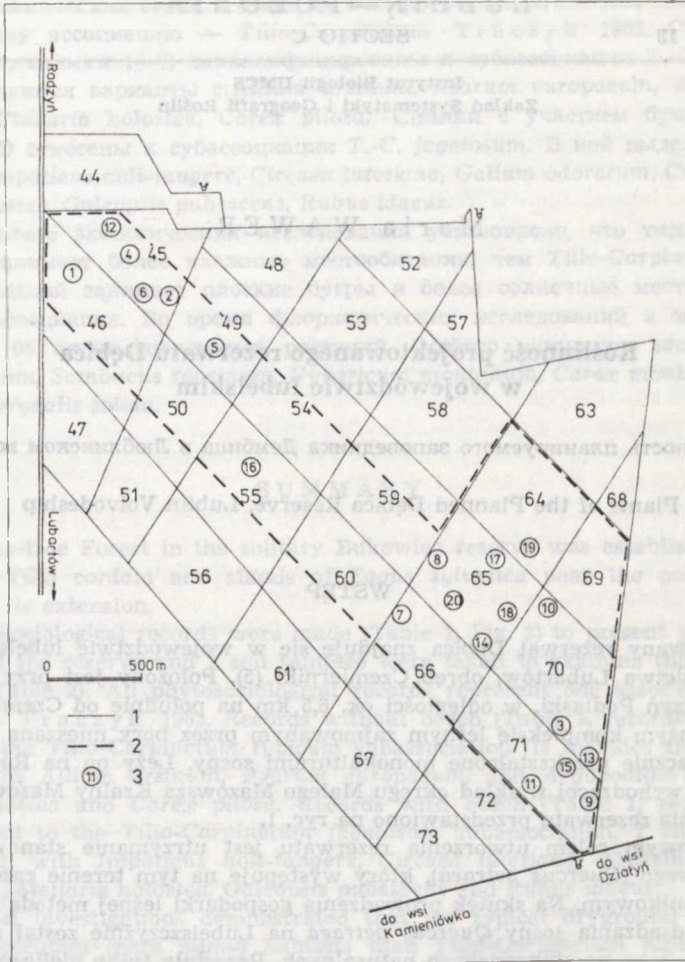
Projektowany rezerwat Dębica znajduje się w województwie lubelskim, w lasach nadleśnictwa Lubartów, obręb Czemierniki (5). Położony jest przy szosie Lubartów—Radzyń Podlaski, w odległości ok. 6,5 km na południe od Czemiernik. Występuje w dużym kompleksie leśnym zajmowanym przez bory mieszane i świetliste dąbrowy, znacznie przekształcone monokulturami sosny. Leży on na Równinie Lubartowskiej, wchodzącej w skład okręgu Małego Mazowsza Krainy Mazowieckiej (4). Szkic położenia rezerwatu przedstawiono na ryc. 1.

Podstawowym celem utworzenia rezerwatu jest utrzymanie stanowiska dębu bezszypułkowego (*Quercus petraea*), który występuje na tym terenie razem z sosną i dębem szypułkowym. Na skutek prowadzenia gospodarki leśnej metodą zrębów zupełnych i podsadzania sosny *Quercus petraea* na Lubelszczyźnie został niemal całkowicie zniszczony na stanowiskach naturalnych. Pozostały tylko nieliczne fragmenty drzewostanów z jego udziałem, np. rezerwaty: Bachus (3), Kozie Góry k. Lublina (6) i projektowany rezerwat Borek koło Włodawy (5). Z tego względu nawet źle zachowane powierzchnie leśne z udziałem dębu bezszypułkowego należy chronić, aby zachować ten gatunek na nielicznych już stanowiskach naturalnych.

Badania terenowe przeprowadzono w okresie wegetacyjnym 1988 r. Analizę florystyczną przeprowadzono metodą Braun-Blanqueta (1) i Matuszkiewicza (7). Analizę chemiczną gleby wykonano w Wojewódzkiej Stacji Chemiczno-Rolnej w Lublinie.

STOSUNKI PRZYRODNICZE

Omawiany teren pokrywają utwory czwartorzędowe w postaci piasków słabogliniastych i gliniastych o miąższości kilkunastu metrów. Wykształciły się z nich gleby pseudobielicowe. Miejsca występowania dębu bezszypułkowego wiążą się prawie wyłącznie z terenem nieco wyniesionym w stosunku do pozostałej powierzchni

Ryc. 1. Szkic położenia rezerwatu Dębica; 1 — linie oddziałowe, 2 — granica projektowanego rezerwatu, 3 — miejsca wykonania zdjęć fitosocjologicznych
 Outline of the Dębica reserve location; 1 — dividing lines, 2 — boundary of the planned reserve, 3 — location of phytosociological records

leśnej. Na skutek tego są one nieco suchsze niż obszary położone niżej i bardziej nasłonecznione nie tylko ze względu na położenie, ale też na silniejsze rozrzedzenie drzewostanu (ok. 70% pokrycia).

Zmienność czynników pogody na tym terenie jest duża. W przebiegu rocznym temperatury zaznacza się maksimum w lipcu (18,7°C), a minimum w styczniu (−3,9°C). Długość trwania okresu wegetacyjnego waha się w granicach 216—220 dni. Sumy roczne opadów wykazują dużą zmienność, a zwłaszcza opady późnej jesieni i początku zimy. Najuboższy w opady jest okres zimowo-wiosenny (I—III). Średnie opady okresu wegetacyjnego wynoszą 363 mm. Wiatry wieją przeważnie z kierunków południowo-zachodnich, jedynie wiosną przeważają północno-wschodnie. Średnie prędkości wiatrów są tu największe w województwie — 3,0—3,5 m/sek. (8).

CHARAKTERYSTYKA GEOBOTANICZNA

Potentillo albae-Quercetum (Libbert 1933) Knapp 1972

(tab. 1, zdj. 1—20)

Zdjęcia fitosocjologiczne wykonane na omawianym terenie zaliczono do 1 zespołu — *Potentillo albae-Quercetum*. Wskazuje na to przede wszystkim udział *Quercus petraea* oraz stosunkowo duża liczba roślin z klasy *Querco-Fagetea* (26 gat.), w tym 7 gatunków charakterystycznych i wyróżniających ten zespół. Udział roślin borowych z klasy *Vaccinio-Piceetea* (14 gat.) jest znacznie niższy zarówno pod względem stopnia pokrycia, jak i stałości występowania. Jest to las mieszany o średnim zwarcie drzewostanu wynoszącym 80%, w którym oprócz *Quercus petraea* stwierdzono liczne występowanie *Pinus silvestris* i *Quercus robur*. Sosna dorasta znacznych rozmiarów, jej wiek waha się w granicach 60—90 lat. W domieszce występuje *Carpinus betulus* oraz mniej licznie *Betula verrucosa*, *Acer platanoides* i *A. pseudoplatanus*. Zwarcie warstwy krzewów jest nierównomierne (10—90% pokrycia). Podszyt tworzy podrost dębów i graba, sosna zaś nie odnawia się tu zupełnie. Z krzewów duży udział mają *Corylus avellana* (do 20% pokrycia) oraz *Sorbus aucuparia* i *Frangula alnus*. Inne gatunki, np. *Juniperus communis*, *Evonymus verrucosa*, *Malus silvestris* i *Prunus serotina*, występują sporadycznie.

Warstwę runa budują głównie rośliny wyróżniające rząd *Quercetalia pubescentis*: *Calamagrostis arundinacea*, *Vaccinium myrtillus*, *Pteridium aquilinum* i nielicznie *Serratula tinctoria*. Inne rośliny, np. *Melittis melissophyllum*, *Campanula persicifolia*, występują dość często, ale nielicznie. Gatunek charakterystyczny zespołu *Potentilla alba* na omawianym terenie jest rzadki. Z roślin klasy *Querco-Fagetea* większą stałość i zwarcie do 10% mają: *Anemone nemorosa*, *Melica nutans*, *Viola silvestris* i *Galium schultesii*. Dużą grupę stanowią rośliny klasy *Vaccinio-Piceetea*, z których największe zwarcie osiągają *Convallaria majalis* (40%) i *Majanthemum bifolium* (30%). Inne występują nielicznie, a większą stałość wykazują *Melampyrum pratense*, *Trientalis europaea*, *Vaccinium vitis-idaea* i *Polytrichum attenuatum*. Z 30 gatunków towarzyszących wysoką stałość i zwarcie ok. 10% mają: *Ajuga reptans*, *Luzula pilosa*, *Veronica chamaedrys*, *Fragaria vesca*, *Agrostis vulgaris*, *Rubus plicatus* i *R. saxatilis*.

Omawiane zbiorowisko leśne zajmuje gleby pseudobielicowe wytworzone z piasków słabogliniastych (tab. 2). Charakteryzuje je profil glebowy w zdj. nr 4:

- 0— 1 cm ściółka;
- 2— 10 cm piasek słabogliniasty, próchniczny;
- 11— 40 cm piasek słabogliniasty, jasnożółty;
- 41—100 cm piasek słabogliniasty, szarozółty, stopniowo jaśniejący do żółtego.

Ciąg dalszy tab. 1 — Table 1 continued

Nr zdjęcia No. of record	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Gat. towarzyszące:																			
Ajuga reptans	1	1	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Luzula pilosa	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Veronica chamaedrys	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Mnium affine	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Rubus suberectus	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Hieracium lachenalii	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Fragaria vesca	1	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Calamintha vulgaris	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Hieracium sabaudum	1	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Rubus plicatus	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Rubus saxatilis	+	1	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Moeblingia trinervia	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Arthericum ramosum	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Hieracium umbellatum	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Galeopsis pubescens	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Agrostis vulgaris	+	+	1	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Carex pallescens	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Festuca rubra	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Potentilla erecta	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Hierochloa australis	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	1
Festuca ovina	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Galium mollugo	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Gatunki sporadyczne: Drzewa i krzewy - Acer pseudoplatanus a 13/+; Larix decidua a 13/2; Picea abies b 5/+; Pinus strobus a 3/2; Pinus communis b 13/+; Populus tremula b 1/+, 7/+; Sambucus racemosa b 1/+; Tilia cordata b 2/+. Quercus-Fagetea - Dryopteris filix-mas 10/+; Liliun martagon 7/+; Neottia nidus-avis 4/+; Pulmonaria obscura 16/+; Scrophularia nodosa 18/+; Vaccinio-Piceetea - Betonica officinalis 20/+; Oxalis acetosella 2/+; Peucedanum oreoselinum 20/+; Polygonatum odoratum 13/+. Gat. towarzyszące - Athyrium filix-femina 4/+; Cerastodon purpureus 14/+; Hypericum perforatum 14/+; Juncus effusus 13/+; Poa pratensis 11/+; Polytrichum juniperinum 17/+; Urtica dioica 17/+.

W projektowanym rezerwacie rozmieszczenie dębu bezszypułkowego jest nierównomierne, np. w oddz. 55 ma on ok. 30% udziału w drzewostanie, a w sąsiednim oddz. 54 występuje nielicznie. Nie osiąga na tym terenie dużych rozmiarów. Dorasta do 25 m wysokości i 40 cm średnicy pnia w piersznicy. Stwierdzono tylko 2 okazy pomnikowe w oddz. 45. Jeden rośnie w pobliżu szkółki leśnej i posiada 3 m obwodu pnia, a drugi — w pobliżu leśniczówki.

Lasy z dębem bezszypułkowym nie wymagają specjalnej pielęgnacji (2). W celu zachowania jego udziału w drzewostanie należy przede wszystkim całkowicie zaprzestanie pozyskiwanie drzew metodą rębni całkowitych, a stosować wyłącznie rębnię IV, polegającą na pozyskiwaniu drzew dojrzałych. Zwiększenie udziału dębu bezszypułkowego w stosunku do stanu obecnego wymaga prowadzenia takich działań gospodarczych, które mogłyby sprzyjać rozwojowi tego gatunku drzewa. Do nich należy zali-

Tab. 2. Niektóre właściwości chemiczne gleby w projektowanym rezerwacie Dębica
Some chemical properties of the soil in the planned Dębica reserve

Głębokość poziomu Depth of horizon cm	pH w ln KCl pH in ln KCl	Zawartość humusu Content of humus %	Zawartość w mg/100 g gleby Content in mg/100 g of soil	
			P ₂ O ₅	K ₂ O
2—10	3,2	3,64	3,4	5,0
35—40	4,0	0,54	2,2	2,3
80—90	4,0	0,16	1,9	1,7

czyć odsłanianie nalotu, podrostu i drzew wyrosniętych *Quercus petraea* poprzez stopniowe usuwanie sosny. Celem tych wszystkich działań powinno być dążenie do tego, aby dąb bezszypułkowy zwiększył swój udział zwłaszcza tam, gdzie rośnie pojedynczo. Gdyby zachodziła konieczność sztucznego dosadzania, głównie w partiach lasu o przewadze sosny, to należy użyć do tego celu sadzonek wyprodukowanych z lokalnego materiału.

PIŚMIENNICTWO

1. Braun-Blanquet J.: Pflanzensoziologie. II Auflage, Wien 1951.
2. Fijałkowski D.: Badania nad ekologią drzew leśnych w województwie lubelskim. Sylwan **101** (5), 21—32 (1957).
3. Fijałkowski D.: Rezerwat leśny „Bachus” koło Chełma. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio C **14**, 298—342 (1959).
4. Fijałkowski D.: Stosunki geobotaniczne Lubelszczyzny. Ossolineum, Wrocław 1972.
5. Fijałkowski D.: Ochrona przyrody w makroregionie lubelskim. UMCS, Wydział Biologii i Nauk o Ziemi, Lublin 1983.
6. Łuczyczna A.: Charakterystyka geobotaniczna rezerwatu „Kozie Góry” koło Lublina. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio C **29**, 461—469 (1974).
7. Matuszkiewicz W.: Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. PWN, Warszawa 1984.
8. Zinkiewicz W., Zinkiewicz A.: Atlas klimatyczny województwa lubelskiego 1951—1960. Lub. Tow. Nauk., Lublin 1975.

РЕЗЮМЕ

В работе представлена геоботаническая характеристика планируемого в надлесничестве Любартов (в окрестностях Люблина) заповедника Дембица (рис. 1). Растительность этого заповедника на основе 20 фитосоциологических снимков отнесли к ассоциации *Potentillo albae-Quercetum* (табл. 1). Она произрастает на псевдоподзолистых, образованных из глинистых песков почвах (табл. 2). Главная цель создания заповедника — сохранение естественного местообитания *Quercus petraea*, который здесь выступает вместе с *Pinus silvestris* и *Quercus robur* вблизи восточной границы своего распространения.

SUMMARY

The study presents geobotanical characteristics of the planned Dębica reserve in the Lubartów Forest Inspectorate near Lublin (Fig. 1). On the basis of 20 phytosociological records made in the reserve, its plants were assigned to the association of *Potentillo albae-Quercetum* (Table 1), which is found on pseudopodzolic soils formed from poorly loamy sands. The main purpose of establishing the reserve is to preserve a natural stand of *Quercus petraea*, which is found in this area together with *Pinus silvestris* and *Quercus robur* near the eastern boundary of its range.